

RUMSFELDS DELING AF EUROPA

KORSVEJE

Af Jesper Vind Jensen, journalist og cand.mag.

“You're thinking of Europe as Germany and France. I think that's old Europe. If you look at the entire NATO Europe today, the center of gravity is shifting to the east. And there are a lot of new members.” --- USAs forsvarsminister Donald Rumsfeld svar på spørgsmålet om hans holdning til at Europa var imod en Irakkrig (pressekonference, 22. januar 2003).

”Jeg betragter Danmark som et fast forankret europæisk land, som i den forstand tilhører et gammelt Europa, men jeg føler mig i politisk tænkning på linje med de nytilkomne medlemmer i EU og hører dermed også til det nye Europa.” Det siger statsminister Anders Fogh Rasmussen i en ny udgave af bogen ‘I godtvejr og storm’, hvor han fortæller om sine visioner til journalisten Thomas Larsen.

’Gamle og nye Europa’. Denne kontroversielle opdeling, som USA’s forsvarsminister Donald Rumsfeld lancerede i år, er et udtryk, der har bidt sig fast i den udenrigspolitiske debat. Udtrykket har skabt stor harme i ’det gamle Europa’ - Frankrig og Tyskland. Men opdelingen var ikke en fiks ide opfundet af Rumsfeld. Opdelingen har nemlig rødder tilbage i en tysk idehistorisk strømning, der hed ’den konservative revolution’.

Donald Rumsfeld ville med opdelingen af Europa i ’gammelt’ og ’nyt’ udstille den dybe splittelse i Europa over Irakkrigen. Udstillelsen virkede ekstra giftig, fordi den kom bare en måned efter, at den store genforening mellem Øst- og Vesteuropa var blevet proklameret på EU-topmødet i København i december.

Rumsfeld forklarede, at Europas tyngdepunkt i disse år bevæger sig mod øst i takt med, at NATO og EU udvides med bl.a. Polen, Tjekkiet, Ungarn og de baltiske stater. Dette ’nye Europa’ støttede Irakkrigen, og de nye demokratier i øst havde underforstået fremtiden med sig.

Omvendt var betegnelsen ’gamle Europa’ en utilsløret amerikansk ydmygelse af EU’s traditionelle kernelande, Tyskland og Frankrig. Lande, som Rumsfeld dermed antydede havde haft deres storhedstid. Han sagde det ikke, men budskabet var klart: ’Gamle Europa’ var som et synkende skib.

Vesterlandets undergang

En lignende tankegang var til stede i Mellemkrigstidens Tyskland blandt tænkere inden for 'den konservative revolution', som ønskede en nationalistisk-konservativ omvæltning. En af de mest fremtrædende var Oswald Spengler, hvis hovedværk 'Vesterlandets undergang' udkom i 1918-22. Historien var, ifølge Spengler, en lang række kampe mellem civilisationer eller kulturelle områder. Spengler mente, at det var Vesteuropas skæbne, at det stod foran sin åndelige undergang. Vesterlandets stræbende 'faustiske' kultur var ved at visne efter at have toppet i begyndelsen af 1800-tallet. I stedet mente Spengler, at civilisationen nu bevægede sig mod det 'barbariske' Østeuropa, hvis kultur var 'ung'. Kulturer var altså noget, der fødes, vokser op, modnes og siden visner og dør - ligesom levende organismer. Denne tanke havde Spengler fundet inspiration til hos filosofferne Vico (1668-1744) og Herder (1744-1803).

Også 'den konservative revolutions' ideologiske hovedfigur, Arthur Moeller van Bruck, opdelte mellem gammelt og ungt. I 1919 udgav han bogen 'Das Recht der jungen Völker' ('De unge folks ret'). Moeller van den Bruck mente, at verden var delt op i unge og gamle folk. De unge folk havde fremtiden for sig og skulle styre verden. Det drejede sig om Rusland, USA og Japan. Tyskland kunne også blive en del af 'de unge folk', hvis tyskerne orienterede sig mod de traditioner og strenge militære dyder, som Prøjsen i det østlige Tyskland var eksponent for. Derimod var lande som Frankrig og England 'gamle folk', hvis storhedstid - ifølge Moeller van den Bruck - var forbi.

En af en de ting, der viste om et folk var 'ungt' var, at det havde et voksende befolkningsoverskud. 'Unge folk' stod også for dyder som realitetssans, disciplin, autoritet, dygtighed, vitalitet og viljen til at løse problemer. 'De gamle folk' havde i modsætning hertil befolkningsstagnation. Dets kultur var præget dekadence og tog udgangspunkt i forældede idealer, fastslog Moeller van den Bruck.

'Den konservative revolution' fik betydelig indflydelse på den tyske nationalisme i Mellemkrigstiden, men efter nederlaget i Anden Verdenskrig, havde den konservative revolution ikke mere grobund i Tyskland. I stedet øvede især Oswald Spenglers 'Vesterlandets Undergang' stor indflydelse på konservative i de engelsktalende lande. Tanken om, at kulturer fødes, vokser op, modnes og siden visner og dør blev overtaget af den britiske historiker Arnold Toynbee i det store historiefilosofiske værk 'Historien i nyt lys' (1934-61).

Ifølge Toynbee var årsagen til civilisationers nedgang deres manglende evne til at besvare moralske og religiøse udfordringer, snarere end materielle, økonomiske udfordringer. Og det var et budskab, der passede – og stadig

passer - som fod i hose med verdensbilledet blandt religiøse konservative i USA.

Europa set fra USA: Kedsomhed og dekadence

Toynbees værk fik direkte indflydelse på den konservative amerikanske politiker og ideolog, Newt Gringrich, som i dag er en af Rumsfelds rådgivere som medlem af ministerens 'Defense Policy Board'. Han har fortalt, at læsning af Toynbee gav ham en intellektuel fascination af 'civilisationernes skæbne'. Gringrich, der som ung boede i Tyskland og Frankrig, studerede i 1960'erne historie i USA og blev i 1971 Ph.d. på en afhandling om moderne europæisk historie. Derpå blev han historieprofessor, siden politiker.

Gringrichs politiske højdepunkt var, da han i 1994 stod bag den republikanske jordskredssejr ved valget til den amerikanske kongres. Her erobrede Republikanerne flertallet i Repræsentanternes Hus for første gang i 40 år. Som ny formand for 'Huset' forkyndte Gringrich, at valgsejren var "begyndelsen på en konservativ revolution" - dvs. den betegnelse som Mellemligstidens tyske konservative brugte. Han fortalte desuden, at hans identitet var at være "en revolutionær, der vil genopbygge og forny amerikansk civilisation."

En anden indflydelsesrig tænker, som Oswald Spengler fik stor indflydelse på, var den amerikanske politolog Samuel Huntington. Hans berømte essay 'The Clash of Civilisations' fra 1993 var i høj grad inspireret af 'Vesterlandets undergang' fra 1918-22. Og Huntingtons idéer fik stor betydning for den nykonservative geopolitiske tænkning i kredsen omkring Donald Rumsfeld og viceforsvarsminister Paul Wolfowitz. Ikke mindst efter terrorangrebet på New York og Washington den 11. september 2001.

Et eksempel på, hvordan forestillingen om 'gamle og unge' folk genbruges i dagens USA, er det nykonservative politiske magasin 'National Review'. Her har historikeren Gleavis Whitney den 5. marts 2003 hevet Arthur Moeller van den Brucks teori om 'gamle og unge folks' fødselstal frem igen: "Der er masser af tydelige symptomer på gamle Europas nedgang: Frankrig og Tyskland lider begge af historisk lave fødselsrater, og er endda ude at stand til at reproducere sig selv," skriver Whitney og tilføjer, at "et pars beslutning om ikke at få børn som regel reflekterer en narcissisme og/eller mangel på tillid til fremtiden." Videre nævnes det som et sikkert nedgangstegn, at Tysklands økonomi lider af stagnation: "To tredje dele af tyskerne ser på fremtiden med skepsis og frygt," skriver Whitney med henvisning til en meningsmåling.

Whitney vurderer, at Tyskland og Frankrig er plaget af "kedsomhed", "frustration", "og "ubeslutsomhed", hvilket betød, at de to lande selv efter

18 FN-resolutioner om Irak ikke kunne tage sig sammen og løse "det irakiske problem". Gleavis Whitney fastslår på den baggrund – nærmest som ekko fra Arthur Moeller van Brucks 'De unge folks ret' fra 1919 – at "det gamle Europa afslører sikre tegn på dekadence".

Rumsfelds kontroversielle opdeling i 'gamle og nye Europa' er altså ikke bare en fiks idé - men tankegods fra 'den konservative revolution' i Mellemløstidens Tyskland. Om Rumsfeld får ret i, at tiden arbejder imod 'det gamle Europa' er for tidligt at afgøre. Foreløbigt har flere østeuropæiske lande med overvældende flertal tilsluttet sig EU. De næste år vil vise om et nyt EU med 25 medlemmer fra 2004 bliver 'det gamle Europas' - Tyskland og Frankrigs - svanesang som EU's centrum? Eller om et udvidet EU – med Tyskland og Frankrig som dynamo – bliver en global magtfaktor, der giver modspil til supermagten USA? Her bliver det vigtigt, hvor Storbritannien, Spanien og Danmark lægger deres lod i vægtskålen. Disse lande hører geografisk og historisk til 'gamle Europa', men har fulgt samme linje som 'nye Europa' i Irak-spørgsmålet.

Rumsfeld kan her glæde sig over, at Anders Fogh Rasmussen lægger Danmarks lod i vægtskålen hos 'det nye Europa'. Fogh bakker nemlig op om Rumsfelds opdeling: "Hvis vi skal gå ind i diskussionen om det nye og det gamle Europa, var det gamle Europa jo præget af magtkampen mellem Frankrig, Tyskland og Storbritannien. Det udløste krige i det forrige århundrede. Nu forskubber balancen sig, fordi der kommer en stærk øst- og centraleuropæisk stemme. Det er ikke længere sådan, at blot fordi Tyskland og Frankrig er enige, bliver det automatisk EU-politik," siger statsministeren i den nye udgave af bogen 'I godtvejr og storm', hvor han bliver interviewet af journalist Thomas Larsen. Fogh konkluderer her, at Danmark skal tilhøre samme side som østeuropæerne: "Jeg skal ikke lægge skjul på, at jeg føler mig på linje med deres sikkerhedspolitiske tænkning, så jeg ser frem til de bidrag, som østeuropæerne kan yde i EU."

Jesper Vind Jensen (f.1965) er journalist og cand.mag., arbejder som politisk journalist på Søndagsavisen (medlem af Folketingets Presseloge). Han har tidligere været researcher på Metronome Productions og skrevet freelance-artikler om tyske samfundsforhold og historie til dagbladet Information og det daværende Aktuelt. Blev i 1996 cand.mag. i historie og tysk efter studier ved Københavns Universitet og Universität Freiburg. Historiespecialet var en politisk, litterær og filosofisk analyse af den idehistoriske strømning 'den konservative revolution' i Weimarrepublikken (specialevejleder professor Per Øhrgaard, Institut for Germansk Filologi, K.U.) og tog i 1997 Tillægsuddannelsen i journalistik ved Danmarks Journalisthøjskole i Århus.

Spørgsmål til undervisningsbrug

1. Hvad er det for nogle karakteristika, man associerer med noget, der er henholdsvis "gammelt" og "ungt"? Skriv dine egne svar og sammenlign dem efterfølgende med det, der nævnes i artiklen
2. Forhold dig til det følgende udsagn: *"Det er fuldstændigt rigtigt at Europa er "gammelklog", når det kommer til udenrigspolitik, men USA er til gengæld barnligt naivt. Amerika er som en teenager, der ikke er blevet rigtigt voksen og derfor ikke forstår konsekvenserne af sine handlinger."* Er du enig?
3. Forhold dig til følgende udsagn: *"Det er kun en retorisk effekt, når man deler lande op i "gamle" og "nye" – i hvert fald så længe man taler om at en nation kan vælge hvilken side den tilhører. Hvis lande og civilisationer har en forudbestemt skæbne kan de jo logisk set ikke gøre andet end at afvente fremtiden."* Er du enig? Diskutér om det overhovedet giver mening at tale om nationer som "gamle" og "nye/unge". Kan noget være "ungt" uden at være "nyt"?
4. Er det ironisk at de er de konservative, som i USA stiller sig kritiske overfor det 'gamle' Europa? Opregn grundene til, at netop *de* ville have særlig respekt for det, de hermed kritiserer.
5. I hvilke henseender mener du, fornyelse er mest tiltrængt i Danmark – og er det de samme områder, som resten af Europa bør se at få gjort noget ved?